

oversat til engelsk umiddelbart efter sin fremkomst i 1835, og sin profet i John Stuart Mill, der under påvirkning af Saint-Simon og Owen havde forladt den ortodokse utilitarisme og var blevet optaget af problemet om, hvorledes man kunne imødegå »the formidable array of human weaknesses and passions which would be at work to make a Representative Democracy . . . a mere mob-government« og i stedet få etableret det saint-simonistiske meritokrati, der ville lade »the ablest few govern for the many«. Det var kun få radikale benthamitter, der holdt stand imod denne ideologiske frontforandring, der virker som et af historiens mest rendyrkede marxistiske paradigmer, og selv en die-hard radikal som John Roebuck, der polemiserede voldsomt imod John Stuart Mill i 1830-erne, endte med på et af sine sidste vælgermøder efter den amerikanske borgerkrig at formulere sit politiske testamente i disse vendinger: »Beware of trade unions; beware of Ireland; beware of America«.

David Crook giver en meget inspireret gennemgang af USAs betydning som katalysator i den engelske ideologiske udvikling, og han undgår den i sådanne undersøgelser så almindelige faldgrube at gøre sit emne til det centrale i disse årtiers engelske idédebat. Amerika var ret ofte genstand for omtale i de ideologiske hovedtidsskrifter, men kun i rent konkrete tilfælde som f.eks. i diskussionen omkring indførelsen af »the Ballot« kan det siges, at de »amerikanske« argumenter dominerede debatten, og også for den egentlige venstrefløj – som Crook uden egentlig at begrunde det ikke behandler nærmere –, der endnu i 1820erne havde været en »United States lobby«, gled Amerika i baggrunden, da bl.a. gennem Mill og Tocqueville »the seeds were sown for the later Socialist disillusionment with America in the age of Carnegie and Rockefeller« (s. 203). Men desværre standser Crook sin analyse på dette punkt. Han søger ikke at påvise, hvorledes de forskellige opfattelser af Amerika har påvirket den politiske beslutningstagningsproces, selv om det ville have været en nærliggende opgave f.eks. at analysere virkningerne af Tocquevilles bog, der vel nok ved siden af madame de Staëls »De l'Allemagne« er den politiske samfundsbeskrivelse, der har haft størst betydning for udformningen af det billede, der i andre lande er blevet det fremherskende af et bestemt lands politiske struktur i en given epoke. Derfor bliver Crooks bog nok et særdeles kompetent bidrag til beskrivelsen af en side af den engelske idéhistoriske udvikling i første halvdel af det 19. århundrede, men den er skuffende, når det drejer sig om en belysning af det samspil mellem ideologi og virkelighed, der vel for enhver idéhistoriker må være i centrum for hans interesse.

JOHNY LEISNER

NORMAN GASH: *Reaction and Reconstruction in English Politics 1832-1852*. Oxford, at the Clarendon Press, 1965. xii + 227 s. 30 sh.

Professor Gash, kendt som forfatter af *Mr. Secretary Peel*, 1. bind af, hvad der tegner til at blive den autoritative biografi over den mand, der – både når han var regeringsleder, og når han var oppositionens fører – var engelsk politiks dominerende skikkelse i de første årtier efter valgretsreformen i 1832, har i sine nu publicerede Ford Lectures fra 1964 givet en meget veloplagt impressionistisk

skitse af det politiske milieu, der dannede baggrunden for den konservative partileders indsats. Reaktionen belyses gennem en analyse af de konsekvenser, valgretsreformen fik for de enkelte elementer i the Establishment: kronen, kirken og overhuset, medens rekonstruktionen skildres ved en gennemgang af det hamskifte, der langsomt forvandlede de oligarkiske whig- og toryfaktorer til landsomspændende liberale og konservative partier. Grundsynspunktet hos Gash ligger ikke langt fra John Stuart Mills these, at reformen i en vis forstand styrkede sine fjender mere end sine venner: 1830erne blev ikke en virkeliggørelse af de filosofiske radikales visioner, men en periode, der prægedes af en skyttegravskrig mellem reaktion og reform, under hvilken det traditionelle samfunds støtter ikke i nævneværdig grad tabte terræn, og hvor de positive reformer, der gennemførtes, som oftest mere skyldtes Peels forståelse af, at en forsigtig reformisme var det bedste værn mod en social revolution, end initiativer fra whigkabinetterne, medens de døende radikale indskrænkede sig til at spille rollen som politiske Don Quijoter. Da i 1840erne en del af det foregående tiårs konflikter gled i baggrunden, var det, fordi de var ved at blive gjort uaktuelle af samfundets materielle og ideologiske omdannelse, snarere end fordi de problemer, de var udsprunget af, havde fundet deres løsning.

Tydeligst var denne udvikling på det religiøse område, hvor trediverne var præget af et bittert opgør mellem dissenterne og anglikanerne, der havde sit udspring i, at den anglikanske kirkes stilling som »established church« efter Test- og Korporationsakternes ophævelse egentlig var blevet absurd. Forestillingen om, at den repræsenterede »the English nation in its religious aspects«, havde aldrig været helt i overensstemmelse med realiteterne, og parlamentets myndighed til at lovgive for dens indre anliggender åbnede nu mulighed for, at et dissenterflertal kunne få afgørende indflydelse både på dens materielle og dens dogmatiske position. Så galt gik det ganske vist ikke; dissenterne kom i højere grad til at danne en ekstraparlamentarisk pressionsgruppe i et altid usikkert kompagniskab med de politiske radikale end en selvstændig fraktion i underhuset, men angsten for dissenterne fik Church of England og især dens højkirkelige fløj til at gå i offensiven, med det resultat, at en række tiltrængte reformer på f.eks. undervisningsområdet strandede på de religiøse gruppers gensidige ufordragelighed. At finde et kompromis viste sig umuligt, og først den fremadskridende sækularisering, der svækkede begge religiøse lejres indflydelse i samme grad, åbnede vejen for et nødvendigt statsligt initiativ på dette område.

Overhusets indflydelse blev ikke mindsket som en umiddelbar følge af valgretsreformen. Selv om regeringens trusel om anvendelse af tvang over for første-kammeret i 1831 havde afsløret, hvor spinkelt grundlaget for lordernes selvstændighed i realiteten var, bevirkede whiggernes påfaldende ulyst i de følgende år til at gentage eksperimentet, at overhuset i 1830erne fik større indflydelse på lovgivningen, end det havde haft i Liverpools tid. Da billedet vendte i 1840erne, skyldtes det ikke en større selvhævdelse fra underhusets side, men dels sociale forskydninger i samfundet, der gav det traditionelle aristokrati en mindre central, mere isoleret position end tidligere, dels den skarpere partidannelse, der medførte en større koordination mellem regeringstilhængere og opposition i overhus og underhus end før, eksemplificeret i Wellingtons anerkendelse af Peels parlamentariske lederskab.

Det er som nævnt dannelsen af de moderne konservative og liberale partier, professor Gash ser som det konstruktive indslag i periodens politiske liv. Han er af den opfattelse, at der efter valgretsreformen virkelig blev tale om mere end spillægterier mellem oligarkiske faktorer om regeringsembederne og deres patronage, omend denne partideling ikke gjorde sig gældende på et så væsentligt område som den økonomiske og sociale politik. Men, hævder Gash (s. 129), »social legislation was not the primary issue of contemporary politics, and it is only retrospective interest that makes it so«. Ræsonnementet forekommer ikke helt overbevisende. Netop for de liberale var det det sociale spørgsmål, der voldte vanskeligheder for opbyggelsen af en monolitisk partistruktur, spændende fra Old Whigs som Grey og Holland over mellemtyper som Melbourne og Russell til de radikale, der fra slutningen af 1830'erne havde distanceret sig fra deres chartistiske »bed-fellows« for at glide sammen med de liberales venstre fløj. For dette centumpartis parlamentariske ledere var dilemmaet mellem deres aristokratiske instinkter og nødvendigheden af at søge støtte hos byernes mellemklasse i længden uløseligt. Samtidig er imidlertid professor Gash's betragtning karakteristisk for hans fremstillings begrænsninger. Han indskrænker sig i det store og hele til at belyse det politiske konfliktstof, der kom til udtryk i parlamentet, og her gælder professor Aydelottes af Gash citerede karakteristik, at »the central issue of politics was not the welfare of the poor but the divergent interests of the rich«. Men dette indebærer, at parlamentet fortsat ikke var det forum, hvor de faktiske politiske skillelinier i det engelske samfund kom til udtryk – forfatteren er næsten påfaldende tilbageholdende med at omtale både chartistbevægelsen og antikornlovsloven, de stærkeste ikke-parlamentariske politiske bevægelser, der har eksisteret på noget tidspunkt i Englands historie – men at det fortsat var rammen om den engelske overklasses interne stridigheder, en klub, som det var passende at tilhøre.

JOHNY LEISNER

J. A. B. PALMER: *The Mutiny Outbreak at Meerut in 1857*. Cambridge South Asian Studies. Cambridge University Press, 1966. xi + 175 s. 40 sh.

Englænderne opretholdt deres styre i Indien i kraft af sværdet. De rådede over kæmpemæssige hærstyrker, af hvilke størstedelen bestod af indiske lejetropper under kommando af engelske officerer. De indfødte tropper var fuldt loyale over for englænderne og kæmpede med tapperhed både inden- og udenfor Indiens grænser. Kun på et enkelt område var de indfødte tropper ømfindtlige og vanskelige at holde styr på – de forlangte, at deres religiøse forskrifter og fordomme blev respekteret. I de egentlig forbavsende få mytterier, der fandt sted i den britisk-indiske hær, var årsagen altid at finde i uoverensstemmelser, fremkaldt ved ordrer, som soldaterne med rette eller urette mente var i strid med væsentlige religiøse forskrifter.

Det alvorligste mytteri i den britisk-indiske hær var det store sepoy-oprør i 1857. Den første garnison, der med held gjorde oprør, var stationeret i militær-anlægget ved Meerut kun 60 km fra den gamle indiske hovedstad Delhi. Oprøret brød ud søndag den 10. maj 1857. I Meerut befandt der sig da 3 regimenter